

LITERARNA ZAPUŠČINA PREVAJALCA MARIJANA TAVČARJA

Minila so tri leta, kar je tiho odšel od nas prof. Marijan Tavčar, prevajalec in dvakratni ambasador — grške kulture med Slovenci in slovenske kulture med Grki — odšel tiho, kot je živel in neutrudno ustvarjal.

Rodil se je 20. decembra 1912 v Ljubljani. Njegov oče, računski narednik Ivan, je bil (po očetu) nečak pisatelja Ivana Tavčarja; njegova mati je bila Pavla, roj. Likar. S škofjeloško občino ga je razen rodu povezalo lastno življenje: zadnjih osemnajst let, od leta 1963 do smrti 27. novembra 1981 (v Ljubljani) je preživel v Škofiji Loki. Tu je tudi nastala — kolikor ni nastala v njegovi drugi, duhovni in občasno tudi fizični domovini Grčiji — večina njegovih prevodov iz antične in sodobne grške književnosti ter iz slovenščine v novogrščino kakor tudi drugih prevodov. Od tod je tkal vezi med slovensko in grško kulturo, o katerih je njegov stanovski kolega klasični filolog in prevajalec dr. Kajetan Gantar v nekrologu zapisal:

»Toda njegova velika ljubezen je veljala sodobni Grčiji, ki ga je že ob prvem srečanju prevzela z vsem svojim žarom. S pisano in ustno besedo je prepričeval naša uredništva in založbe, da so današnji Grki vredni dediči svojih velikih antičnih prednikov... Brez pretiravanja lahko zapišemo, da od Jerneja Kopitarja dalje noben Slovenec ni navezoval tako neposrednih stikov z grškimi izobraženci kot Marijan Tavčar.«

Po ljudski šoli je obiskoval klasično gimnazijo v Ljubljani (1923-31), nato pa na filozofski fakulteti ljubljanske univerze (1931-35) študiral klasično filologijo (grščino in latinščino z literaturo). Po diplomi in kratkem služenju kadrovskega roka je dobil maja 1936 prvo zaposlitev kot suplent na samoupravni gimnaziji v Kolašinu v Črni gori, kjer je ostal poldrugo leto. Njegova nadaljnja poklicna pot ga je vodila na realno gimnazijo v Podgorici (današnji Titograd) v letih 1937-38, nato na realno gimnazijo v Celje (1939-41), od koder so ga Nemci izselili v Jagodino (današnje Svetozarevo) v Srbiji. Po enem mesecu je ilegalno pobegnil v Ljubljano, kjer je do konca druge svetovne vojne aktivno sodeloval z Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Pri tem je v letih 1943-45 pogodbeno poučeval na klasični gimnaziji v Ljubljani. Po vojni je poučeval na realni gimnaziji v Celju (1945-46), nato na klasični gimnaziji (1946-49) in realni gimnaziji (1950-53) v Mariboru, vmes leta 1949 na gimnaziji v Ptujju, kjer je bil vršilec dolžnosti ravnatelja. Leta 1954 je nastopil delo bibliotekarja v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani in ga opravljal pet let. Leta 1959 je zaradi nerešenega stanovanjskega problema zapustil Ljubljano in poučeval na gimnaziji v Murski Soboti (1959), nato pa do leta 1963 po raz-

nih gorenjskih osemletkah, nazadnje v Poljanah nad Škofjo Loko. Leta 1963 je bil invalidsko upokojen — in se v celoti posvetil svojemu poslanstvu: prevajanju.

Prevajal je Marijan Tavčar že pred letom 1963: prvi knjižni prevod (Hiša s sedmimi procelji *Nathaniela Hawthorna*) mu je izšel že leta 1954, istega leta, ko je bil sprejet v Društvo književnikov prevajalcev Slovenije. Bil je tudi član Društva znanstvenih in tehničnih prevajalcev Slovenije (kot prevajalec strokovnih člankov iz novogrščine). Mnogi Ločani pa so prišli z njim v stik kot s stalnim sodnim tolmačem za novogrščino, angleščino, francosčino, nemščino in italijanščino.

Prevajalski opus Marijana Tavčarja je bogat. Častno mesto med njegovimi prevodi (zaradi zahtevnosti in častitljive slave, ki se jih drži) seveda pripada njegovim poslovenitvam antičnih tekstov: *Euripidovih* tragedij Trojanke in Elektra, *Platonovih* dialogov Protagoras in Kratilos, *Aristofanove* komedije Zborovalke, *Menandrove* Lepotice s Samosa in *Plutarhovega* življenjepisa Aleksandra Makedonskega.

Najširšemu krogu bralcev so se seveda priljubili njegovi prevodi sodobnih angleških in francoskih romanov, med katerimi so tudi *Alana Sillitoeja*. V soboto zvečer in v nedeljo zjutraj, *W. S. Maughama* Pisana tančica, *Pierra la Mura* Moulin Rouge in *Grace Metalious* Mestce Peyton in Vrnitev v mesto Peyton.

Toda najpomembnejši je prav gotovo njegov prevajalski opus iz novogrščine — in v novogrščino. Tu je opravil resnično poslanstvo ambasadorja grške kulture med Slovenci in slovenske kulture med Grki. Ne povedo vsega naslovi grških romanov, povesti in pesniških opusov (med njimi Nobelovcev *Seferisa* in *Elitisa*) — še manj njihovo število, čeprav je samo knjižnih izdaj kar 15. Še manj zgovorno priča o njegovem poslanstvu podatki o dveh samostojnih zbirkah slovenske poezije, izdanih v Grčiji in o sodelovanju pri tretji (jugoslovanski antologiji) s prevodi slovenskih pesnikov. Podatki o vsem tem so v dodani bibliografiji. V njej je tudi nekaj skopih podatkov o drugih objavah prevodov iz novogrščine in v novogrščino, ki lahko odstrejo bežen pogled

v bogastvo njegovih prizadevanj za medsebojno spoznavanje obeh narodov, za bogatenje kulturnih tokov med Slovenci in Grki. Kar je posebej pomembno: obojesmernih tokov!

Naj med vsemi naslovi teh omenimo le tri grške pesniške zbirke: *Grško liriko XX. stoletja*, *Liriko Jorgosa Seferisa* in *Liriko Odiseasa Elitisa* na eno stran — ter obe v novogrščino prelitli slovenski pesniški zbirki: *Nalomljeno vejo Maričke Žnidaršič* in *Antologijo sodobnih slovenskih pesnikov* (27 pesnikov od Gradnika do Salamuna) na drugi strani. Že to bi zadoščalo za oceno njegove literarne zapuščine: veliko, več kot kdorkoli drug med sodobniki je storil za neposredno spoznavanje slovenske književnosti med Grki in za spoznavanje novogrške književnosti med Slovenci. Njegova bogata bibliografija je priča, da je teh pet knjig le del, čeprav morda najpomembnejši del v knjižni obliki ohranjenih rezultatov njegovih prevajalskih prizadevanj in njegovega kulturnega poslanstva.

K že popisanim in v bibliografiji natančneje navedenim delom Marijana Tavčarja pa je treba dodati še nekaj: njegovo publicistično prizadevanje, da bi približal grško književnost in kulturo Slovincem, pa njegovo navezovanje osebnih stikov z grškimi književnimi ustvarjalci in drugimi kulturniki zaradi pospeševanja kulturne, predvsem literarne izmenjave med narodoma. O njegovi publicistični dejavnosti priča kar 126 bibliografskih enot dolgi seznam objav samo v letih 1953—76, skoraj v celoti posvečenih predstavljanju grške književnosti in kulture Slovincem (v obliki člankov in poročil v časnikih in časopisih, spremnih besed k prevodom v knjižnih izdajah in v periodiki, objav na ljubljanskem radiu), kakor tudi predstavljanju slovenske književnosti in kulture Grkom.

Posebej velja končno omeniti med Tavčarjevimi prevodi iz novogrščine tudi dramske tekste, od katerih so kar štirje doživeli uprizoritev tudi v Škofji Loki: Blok C *Iliasa Venezisa* (1965). Most v Arti *J. Theotokasa* (1969/70) ter enodejanki *Ženska z ogledalom* in *Služkinja D. Taksiarhisa* (1970).

Premnoge pomembne, čeprav brez neposredno oprijemljivih fizičnih sledi, pa so bile tudi osebne vezi Marijana Tavčarja, spletene v dopisovanjih z grškimi pesniki in pisatelji v Solunu, v Atenah in na Cipru, ob predavanjih po tamkajšnjih inštitutih, ob pripravljanju radijskih oddaj za solunski, atenski in ciprski radio, ob posredovanih izmenjavah razstav in gledaliških predstav.

Tako se je zgodilo, da je bilo »njegovo ime v Grčiji bolj znano kot v domovini,« kakor je v že omenjenem nekrologu v Delu zapisal dr. Kajetan Gantar in dodal: »Če za koga, veljajo zanj besede: Nemo propheta in patria. Med svojimi ni prejel priznanja... njegova bogata prevajalska žetev še čaka na pravično oceno. Toda, kjer sem v Grčiji prišel v stik s tamkajšnjimi kulturnimi delavci, jim Tavčarjevo ime ni bilo neznano: niso vedeli za Ljubljano, a poznali so Tavčarjevo Škofjo Loko.«

Čeprav ta zapis ni tista, spomenu Marijana Tavčarja še dolgovana pravična ocena njegove bogate prevajalske žetve, je morda le majhna oddolžitev tihemu, skromnemu in neutrudnemu kulturnemu ambasadorju dveh narodov, katerih eden je naš.

BIBLIOGRAFIJA

1. Prevodi iz starogrščine

1.1. **Knjižne izdaje:** *Aristofanes*, Komedije (Zborovalke), Mb. 1959. — *Platon*, Protagoras, Mb. 1966. — *Plutarh*, Aleksander Veliki, Mb. 1973. — *Euripides*, Trojanke, Mb. 1973. — *Euripides*, Elektra, Mb. 1978. — *Platon*, Kratilos, Mb. 1980.

1.2. **Časniki, periodika:** *Parthenis*, Antične ljubezenske zgodbe, Obzornik 1956, št. 10.

1.3. **Drugo:** *Menander*, Lepotica s Samosa (radijska igra), Radio Ljubljana 1956.

2. Prevodi iz novogrščine

2.1. **Knjižne izdaje:** *Ilias Venezis*, Beg, Lj. 1956. — *Emanuel D. Roidis*, Papežinja Ivana Osmá, Lj. 1958. — *Jannis G. Sfakianakis*, Gospodar na Vatherni, Mb.

1960. — *Novogrške pravljice*, Lj. 1961. — *Kostas Makistos*, Orkan, Lj. 1963. — *Nikos Kasdaglis*, Ostriženci, Lj. 1963. — *Jannis G. Sfakianakis*, Ognjišče, Mb. 1964. — *Stratis Mirivilis*, Sirena z Lesbosa, Lj. 1964. — *Pandelis Prevelakis*, Sonce smrti, Lj. 1966. — *Angelos Doksas*, Človeška kri, Lj. 1968. — *Tasos Psaropoulos*, Rabelj, Mb. 1969. — *Nikos Kazantzakis*, Grk Zorbas, Lj. 1973. — *Grška lirika 20. stoletja*, Lj. 1975. — *Jorgos Seferis*, Lirika, Lj. 1975. — *Odiseas Elitis*, Lirika, Lj. 1984.

2.2. **Časniki, periodika:** *I. Venezis*, Platana, Naši razgledi 23. 8. 1958. — *E. Argyris*, Striček Jannis in njegov osel, Obzornik 1959, št. 11. — *G. Papadouka*, Osebnost, Slovenski poročevalec 29. 3. 1959. — *Štiri ciprske zgodbe*, Mladina 4. 8. 1960. — *K. Makistos*, V temi, Obzornik 1962, št. 4. — *G. Papadouka*, Mož s cilindrom, Obzornik 1962, št. 10. — *J. Seferis*, Pesmi, Naši razgledi 7. 12. 1963. — *I. Venezis*, Mikene, Naši razgledi 6. 7. 1963. — *J. Ricos*, Poezija, Naši razgledi 1968. — *D. Ksarhojanaku* — T., Pričakovanje noči, Obzornik 2/1971; Dekličina usoda, Galeb (Trst) 1971/72; Škofja Loka I, Obzornik 1972, št. 6. — *J. Seferis*, Izbrane pesmi, Naši razgledi 1971. — *K. Asimakopulos*, Naši razgledi, Delo 1970. — *Izbor iz grške lirike 20. stoletja*, Dialogi 1973. — *P. Joanidis*, Grigori, Delo 1974. — *I. Venezis*, Smrt, Prostor in čas 1974. — *K. Politis*, Struga, Delo 1974. — *A. Pavlidis*, Zakonit uboj, Delo 1975. — *M. Pisas*, Naša odgovornost, Naši razgledi 1975. — *K. Asimakopulos*, Rod ujetnikov, Ljubljanski dnevnik 1975. — *A. Pavlidis*, Bronasta roka, Dialogi 1976. — *M. Lundemis*, Molčite, da slišimo, kaj pravi bog, Delo 1975. — *J. Katsuris*, Postojanka 1, Postojanka 2, Delo 1975. — *K. Sokratis*, Mrtvi brat rešuje, Delo 1975. — *D. Taksiarhis*, Pisateljev boj, Delo 1977. — *E. Ladia*, Prizori na vrču, Delo 1977. — *K. Valetas*, Slon, Delo 1978. — *Kratka antologija novejšje sodobne grške lirike*, Naši razgledi 1979. — *O. Elitis*, Pesmi, Sodobnost 1980, št. 3. — *Katzaferi*, Vangelikas, Obzornik 1980, št. 8.

2.3. **Drugo:** *I. Venezis*, Blok C. (drama, uprizorjeno Škofja Loka in Tržič 1965. —

J. Theotokas, Most v Arti. (drama, upr. Škofja Loka in Tržič 1965). — *D. Taksiarhis*, Ženska z ogledalom, Služkinja. (enodejanki, upr. Škofja Loka, 1970). — *D. Taksiarhis*, Dota, Mutec. (enodejanki, upr. Gledališče Pekarna, Lj. 1977).

3. Prevodi iz slovenščine v novogrščino

3.1. **Knjižne izdaje:** *Marička Žnidaršič*, Misospazméno klonári (Nalomljena veja), Atene, 1967. — *Antología sinhrónon slovénon píitón* (Antologija sodobnih slovenskih pesnikov), Atene, 1972, uredil in prevedel dela avtorjev: S. Kosovel, A. Gradnik, M. Jarc, A. Vodnik, E. Kocbek, B. Vodušek, M. Žnidaršič, M. Klopčič, J. Udovič, M. Bor, C. Vipotnik, J. Šmit, J. Menart, F. Balantič, K. Destovnik-Kajuh, C. Zlobec, B. Hofman, P. Levec, I. Minatti, L. Krakar, D. Zajc, G. Strniša, K. Kovič, V. Taufer, S. Vegri, T. Šalamun) — *Sínhroni jugoslavi píités, mikri anthologisi* (Sodobni jugoslovanski pesniki, mala antologija, uredil Kostas Asimakopulos, Atene 1970 (prevodi del M. Bora, D. Zajca in K. Koviča).

3.2. **Časniki, periodika:** številne objave v grških in ciprskih literarnih revijah v letih 1970—79, kjer so poleg nekaterih

izmed pesnikov, zastopanih v antologiji 1972, upoštevani še E. Muser, F. Pibernik in M. Kačič ter Ivan Cankar (Skodelica kave).

3.3. **Drugo:** v obdobju 1970-79 objavljena vrsta prevodov slovenskih pesnikov na atenskem, solunskem in ciprskem radiu.

4. Važnejši drugi prevodi v slovenščino

4.1. **Knjižne izdaje:** *Nathaniel Hawthorne*, Hiša s sedmimi pročelji, Lj. 1945. — *Robert A. Heinlein*, Gospodarji lutk, Lj. 1960. — *James O. Curwood*, Kazan, volčji pes, Lj. 1962. — *Zane Grey*, Western Union, Lj. 1962. — *Alan Sillitoe*, V soboto zvečer in v nedeljo zjutraj, Lj. 1963. — *W. S. Maugham*, Pisana tančica, Lj. 1965. — *Pierre La Mure*, Moulin Rouge, Lj. 1965. — *Irving Shulman*, Zgodba Zahodnega predmestja, Lj. 1966. — *A. B. Guthrie*, Veliko nebo, Mb. 1970. — *Grace Metalious*, Mestece Peyton, Vrnitev v mestece Peyton, Murska Sobota 1971. — *Nancy Mitford*, Ludvik XIV. Sončni kralj, Mb. 1972. — *Herman Wouk*, Ne motite karnevala, Murska Sobota 1975.

Dušan Ogrizek